

В. Л. Скуратівський

Культурні цінності

КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ - фундаментальні світоглядні засади життєдіяльності будь-яких людських спільнот та їхні історичні, інституційні форми й обсяги: від великих культур давнини і сучасності, від країн чи регіонів, носіїв цих культур до виокремлених у них осередків, етнічних, соціальних, релігійних груп і середовищ. К. ц. - етичні, інтелектуал., худож.-естет., конфес., госп.-технол. алгоритми люд. колективів у всіх проявах їхнього самоздійснення, обов'язкові для дотримання і виконання членами відповід. колективу. К. ц. у сусп. [бутті](#) створюють і зберігають у вигляді сукупності знаків, текстів у найширшому розумінні: тобто в особливому комунікатив. полі, що і становить світоглядну основу того буття. Знаки, зазначав [М. Бахтін](#), існують для управління люд. поведінкою. Саме таке значення мають К. ц. - особливий **знаково-семіотич. корпус** цивілізації. Від певного часу до К. ц. зараховують і суто матеріал. витвори культури, що вже своєю появою виразно маніфестують її світоглядні устремління (напр., архіт. явища та ужитк. світ минулого, які реалізують ті прагнення, наочно представляють тогочасні «моделі світу»). К. ц. від найдавнішої архаїки до злободен. сучасності постійно перебувають між намаганням якомога довше зберігатися у тому часі (з претензією «навечно») і неунікними змінами у всіх своїх змістах, аж до повного зникнення деяких із них. Тому фундам. значення має світогляд. характер К. ц. первіс. і взагалі досучас. суспільств, власне, радикал. переорієнтація К. ц. у них у добу «вісьового часу» (К. Ясперс). Витворюючи культуру, людство накопичило колосал. кількість різноманіт. міфів, що стало першою спробою людини віднайти автентичні, підкреслено позаособистісні ціннісні орієнтації свого перебування у світі. Призначення тодіш. К. ц. - зберегти родову спільноту. «Вісьовий час» (поява [конфуціанства](#) в Китаї і буддизму в Індії, перші персоналіст. сплески у біблій. та антич. світі) імплікує у К. ц. проблему окремої люд. особистості в її метафіз., фіз., соц.-юрид. суверенності. Світ. система К. ц. дещо полемічна щодо пафосу абсолют. диктату колективу, проявляється у різних світоглядно-реліг. версіях з певними гуманіст. нотами, інтересом до люд. індивідуальності. Потім

розпочинається тривалий процес особливого діалектич. «увзаємненн^{ВнТ}» (**Жила**) соц.-юрид. прав суспільства та екзистенц. прав окремої людини. У певному розумінні цей процес становить провід. зміст світ. «неосфер.» розвою, який у всіх своїх К. ц. намагається знайти діалектичну рівновагу двох першоначал сусп. буття, їхнє автентичне «увзаємнення». Сучасність, що у всіх своїх зусиллях прагне об'єднати людство у певну планетарну цілісність, попри деякі переконливі успіхи культур. будівництва, може переживати певні кризи, зумовлені то гіпертрофією суспільного аж до рецидивів тоталітаризму, то зловживанням надміру емансипов. особистості. К. ц. все ще залежні від такої конкуренції у поточ. історії. Беззапереч. досягненням на шляху творення К. ц. постає міжнар. законодавство, створ. для фіз. та інституцій. збереження пам'яток культури, що подають усю попередню історію людства як етапи розбудови К. ц., як її архіт., ужитк. літопис. К. ц. України позначені намаганням віднайти рівновагу між особистим і позаособистісним, прагненням створити систему К. ц. саме у такому духов. просторі. Так, розвинута аграрна культура, що попри істор. негаразди сформувалася упродовж тисячоліть, завжди діалектично поєднувала індивідуал., фермер. інстинкт укр. землеробства з толокою (згадаймо «хутір. філософію» П. Куліша). Барокова укр. культура (міська, аристократ., конфес.), що виникла на порозі Нового часу, так само своєрідно єднала підкреслено індивідуальне, вже вочевидь новоевроп. відчуття світу з намаганням кожного барок. персонажа (від І. Вишенського до Г. Сковороди) надати цьому відчуттю у К. ц. статус усезагального шляхом пед., конфес., літ., худож. активності. Укр. народознавство від Т. Шевченка до шістдесятників так само активно синтезувало у К. ц. суто особистісну ініціативу, супровідні літ. жанри (насамперед лірику) та інтенсивну сусп. заангажованість (варто відзначити синтез індивідуалізму і заангажованості у творах Т. Шевченка, П. Куліша, І. Франка, Лесі Українки). К. ц. усіх періодів нац. культури постають як органічне поєднання двох нібито різних за спрямованістю полюсів люд. активності. Давня і глибока прихильність укр. етносу до християнства з його підкресленою соборністю органічно об'єднується з европ. індивідуалізацією у всіх її істор. та світогляд. різновидах.

Рекомендована література

1. Культурні цінності Європи. 2005;
2. Юдкін І. Формування визначників української культури: Культурол. студії. 2008 (обидві - Київ).

Бібліографічний опис:

Культурні цінності / В. Л. Скуратівський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-51489>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).